

Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Sağlık Sosyolojisi Derslerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

The Evaluation of the Bezmialem Vakıf University Faculty of Medicine Students' Views for the Medical Sociology Courses

Ceyda ACAR¹, Eyyüb Selim ÜNLÜ², Beste MUTLUER³, Ayşe Nur BALCI YAPALAK⁴, Bedia ÖZYILDIRIM⁵

ÖZ

Giriş

Sağlık sosyolojisinin toplum sağlığının geliştirilmesi açısından tıptaki yeri önemlidir. Bu çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin sağlık sosyolojisi derslerine dair görüşlerini tanımlamak amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Bu kesitsel çalışmada literatürden faydalanarak oluşturulan sağlık sosyolojisi ile ilgili bilgi, tutum, davranış anketi tıp fakültesi 2 ve 5. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Elde edilen veriler frekans ve yüzdeleri ile sunulmuş, bağımsız değişkenlerin etkisi istatistik testleri ile analiz edilmiştir.

Sonuçlar (Bulgular)

Her beş öğrenciden yalnızca birisi sağlık sosyolojisi kavramını duymuştur (%28,6, n=42). 2. sınıf öğrencilerinin %81,6 (n=71)'sı, 5. sınıf öğrencilerinin %60 (n=36)'ı tıp fakültesi öğrencilerinin sağlık sosyolojisi dersi alması gerektiğini düşünmektedir.

Tartışma

Tıp fakültesi öğrencileri, sağlık sosyolojisi dersinin genellikle hasta-hekim ilişkisinde yararlı olabileceği görüşündedirler. Sağlık sosyolojisi eğitiminin gerekmediğini düşünen öğrenciler ise sosyal bilimler içerikli derslerin verilmesiyle ilgili sorunları vurgulamaktadır. Tıp eğitimi müfredatındaki sosyal bilimler eğitimlerinin sağlık perspektifinden verilmesi öğrencilerin motivasyonunu ve sosyal bilimlerin tıbbi alandaki faydasını arttıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Sosyolojisi; Tıp Eğitimi; Öğrenci Algısı

ABSTRACT

Introduction

Medical sociology plays a significant role in medicine for improving public health. The aim of this study is to define the opinions of medical faculty students about the importance of medical sociology courses.

Materials and Methodology

In this cross-sectional study, the knowledge, attitude, and behavior questionnaire about medical sociology, which was created by making use of the literature, was applied to the 2nd and 5th-grade students of the medical faculty. The obtained data were presented with frequency and percentages, and the effects of independent variables were analyzed with statistical tests.

Results (Findings)

Only one out of every five students have heard of the term of medical sociology (28.6%, n=42). 81.6% (n=71) of the 2nd year students and 60% (n=36) of the 5th year students think that medical school students should take the medical sociology course.

Discussion

Medical students generally consider the medical sociology course beneficial to the patient-physician relationship. Students who perceive medical sociology education as unnecessary, emphasize the problems related to the way social science courses are given. Providing social sciences education in the medical education curriculum from a healthcare perspective will increase the motivation of students and make better use of social sciences in medicine.

Keywords: Medical Sociology; Medical Education; Student Perception

1-Tıp Fak. Öğr. Sosyolog, Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD

E-posta: cacar@bezmialem.edu.tr ORCID ID: 0000-0001-5848-3787

2- Tıp Fakültesi Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi,

E-posta: eselimnl@gmail.com ORCID ID: 0000-0003-2200-0928

3-Tıp Fakültesi Öğrencisi, Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi,

E-posta: beste.mutluer@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0001-6139-3862,

4-Uzm.Dr., Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı,

E-posta: asnrblci@gmail.com ORCID ID: 0000-0003-1323-4511

5-Prof. Dr., Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

E-posta: bozyildirim@bezmialem.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-9136-3891

Yazar Notu: Çalışma, 21. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Çalışmada online anket kullanıldığından onam formu ilk sayfada verilmiş olur veren kişiler ankete devam etmişlerdir. Araştırmada katılımcılardan böylece onam alınmıştır.

Gönderim Tarihi: 15.11.2022 - Kabul Tarihi: 04.04.2024

Giriş

Toplumların değer yargıları, inançları, dil ve kültür öğeleri sağlık durumlarını ve sağlık arama davranışlarını etkiler. Örneğin; hangi semptomların hastalık belirtisi olup olmadığı, bireylerin tedavi ve doktor tercihleri toplumun kültürü ve yapısıyla ilgilidir (1). Sağlığın ve hastalığın tam olarak anlaşılması için, hekimin bu çok faktörlü durumun bilincinde olması gerekmektedir. Toplumların kültürel çeşitliliğinin giderek artması ise hekimin davranışsal, insani ve sosyal bilimler yeteneklerini kullanabilmesini daha önemli hale getirmektedir (2).

Tıp eğitiminde sosyal bilimler çok eski dönemlere dayanmakta olmasına rağmen Tıp eğitiminin biyomedikal yönünün çok öne çıkarıldığı; bunun tersine ruhsal, toplumsal, felsefi, hukuksal, etik, ekonomik, kültürel, iletişimsel vb. yönlerinin göz ardı edildiğine yönelik eleştiriler görülmektedir (3). Türkiye’de tıp eğitim müfredatlarının güncel kalması için oluşturulan Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (UÇEP) içerisinde Davranışsal, Sosyal ve Beşeri Bilimler listesi dahilinde “Çevre ve sağlık etkileşimi”, “Küreselleşme ve sağlık”, “Toplumsal ve kültürel çeşitlilik” gibi sağlık sosyolojisi alanıyla doğrudan etkileşimli alt başlıklar yer almaktaysa da sosyoloji dersleri direkt olarak Programda bulunmamaktadır (4). Sağlık sosyolojisi eğitimi, hekimin insan sağlığının sosyal belirleyicilerini anlayarak teşhis ve tedavi süreçlerindeki başarısını artırmak ve toplum sağlığının geliştirilmesi açısından önemlidir. Bu durumda sağlık sosyolojisi tıp eğitimine önemli katkılarda bulunabilir. Ancak Türkiye’de Tıp eğitiminde insani ve sosyal bilimler eğitimlerinin çok da etkin olmadığı tartışılmaktadır (5, 6).

Öğrencilerin motivasyonları derslerin etkililiğine katkı sağlamaktadır (7). Tıp fakültesi öğrencilerinin insani, davranışsal ve sosyal bilimleri etkin bir şekilde öğrenip mesleklerini uygularken bu bilgileri kullanabilmeleri için eğitim sırasında motivasyon öğelerinin oluşturulması önemlidir. O’Connell’den aktarıldığına göre eğitimde motivasyonu etkileyen faktörler; öğrenme biçimi, öğrenme amacına uygunluk, öğrenmeye yönelik olumlu tutum ve davranış maddelerinden oluşmaktadır (7). Buradan yola çıkarak tıp fakültesi öğrencilerinin sağlık sosyolojisi hakkındaki görüşlerinin eğitimdeki motivasyonlarından etkilendiği düşünülebilir. Bu nedenle tıp fakültesi öğrencilerinin sağlık sosyolojisi derslerinin önemine dair görüşlerini tanımlamanın önemli olduğu düşünülerek bu araştırma planlanmıştır. Araştırmanın amacı, tıp fakültesi öğrencilerinin sağlık sosyolojisi derslerine dair görüşlerini ve algılarını tanımlamaktır.

Yöntem

Araştırma kesitsel olup çalışmanın evreni Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde

okuyan 2 ve 5. sınıf öğrencileri olarak belirlenmiştir. Çalışmaya 2. sınıflardan 87 öğrenci (%70,0), 5. sınıflardan ise 60 öğrenci (%48,0) olmak üzere toplam 147 öğrenci (%58,1) katılmıştır (p=0,001). Bezmialem Vakıf Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulundan 21.09.2019 tarihli 11/204 karar numaralı onay alınmıştır.

Araştırmacılar tarafından geliştirilen öğrencilerin sağlık sosyolojisi ile ilgili bilgi, tutum ve davranışlarını değerlendirmeye yönelik sorulardan oluşan anket formu öğrencilere 2019 yılı Ekim ayı içerisinde çevrimiçi (Google Form) olarak iletilmiş, öğrencilere formu doldurmaları için 5 gün arayla 2 defa hatırlatma yapılmıştır. Onam formunun onaylanmasından sonra açılan anket formu 3 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde sosyodemografik bilgiler, geçmişte sosyal bilimlerden seçmeli ders alıp almadığı ve sağlık sosyolojisi kavramını daha önce duymadığı sorulmuştur. Bu bölümdeki bilgiler bağımsız değişkenleri oluşturmaktadır.

Anketin ikinci bölümünde öğrencilerin tutum ve davranışlarını değerlendiren “evet/ hayır” yanıtı sorulara yer verilmiştir. Ayrıca; iyi bir doktorun klinik bilgi ve beceriler dışında hangi yeterlilikleri olması gerektiği, sağlık sosyolojisinin kariyere olası faydaları, tıp öğrencilerinin sağlık sosyolojisi dersi almaması gerektiğini düşünüyorlarsa nedeni açık uçlu sorularla sorgulanmıştır.

Anketin üçüncü bölümünde ise öğrencilerin sağlığın sosyal belirleyicilerine dair görüşlerini değerlendirmek amacıyla; bireylerin cinsiyetinin, mesleğinin, kültür seviyesinin, ekonomik durumunun ve eğitim düzeylerinin sağlığına etkisini 1-5 puan grubu aralığında değerlendirmeleri istenmiştir. İkinci ve üçüncü bölümdeki bilgiler bağımlı değişkenleri oluşturmaktadır.

Verilerin Analizi:

Kategorik değişkenler frekans ve yüzdeleri ile sunulmuş, 2 ve 5. sınıfların sosyodemografik değişkenler açısından benzerliği Pearson kare ile test edilmiştir. Evet ve hayır yanıtlarına sahip olan soruların cevaplarının hangi bağımsız

değişkenlerden etkilendiği binominal lojistik regresyon ile analiz edilmiş, model uygunluğu Hosmer-Lemeshow ile test edilmiştir. Öğrencilerin sosyodemografik değişkenlerin sağlık üzerine etkisinin ne derece olduğu ile ilgili düşüncelerinin hangi bağımsız değişkenlerden etkilendiği Mann-Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Veriler SPSS 22.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiş ve anlamlılık sınırı 0,05 olarak kabul edilmiştir.

Çalışmanın niteliksel bir yaklaşım boyutu bulunmamakla beraber ankette açık uçlu sorular bulunmaktadır. Çalışmadaki açık uçlu cevaplar nicel verilerin değerlendirilmesi için eklenmiştir.

Yazar Notu: Çalışma, 21. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Çalışmada online anket kullanıldığından onam formu ilk sayfada verilmiş olur veren kişiler ankete devam etmişlerdir. Araştırmada katılımcılardan böylece onam alınmıştır.

Sonuçlar (Bulgular)

Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir. Buna göre toplam 147 öğrenciden Sağlık sosyolojisi kavramını daha önce duyduğunu söyleyenlerin oranı %28,6 (n=42)'dir. Daha önce sosyal bilimler içerikli ders aldığını söyleyenlerin oranı %22,4 (n=33)'tür. 2. ve 5. sınıfların; cinsiyet, anne eğitim durumu, sağlık sosyolojisini duymuş olma ve seçmeli sosyal ders alma durumu benzer olup, baba eğitim durumu dağılımları ise istatistiksel olarak farklılık göstermektedir.

Tablo 1- Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinin sınıflara göre dağılımı, 2019-2020, İstanbul.

	2. sınıf (%)	5. sınıf (%)	Toplam (%)	<i>p-değeri</i> (Pearson Ki-kare)
Sağlık sosyolojisi kavramını				
Duymuş	26 (29,9)	16 (26,7)	42 (28,6)	0,671
Duymamış	61 (70,1)	44 (73,3)	105 (71,4)	
Toplam	87 (100,0)	60 (100,0)	147 (100,0)	
Seçmeli sosyal bilimler dersi alma durumu				
Almış	18 (20,7)	15 (25,0)	33 (22,4)	0,538
Almamış	69 (79,3)	45 (75,0)	114 (77,6)	
Toplam	87 (100,0)	60 (100,0)	147 (100,0)	
Cinsiyet				
Erkek	36 (41,4)	16 (26,7)	52 (35,4)	0,067
Kadın	51 (58,6)	44 (73,3)	95 (64,6)	
Toplam	87 (100,0)	60 (100,0)	147 (100,0)	
Anne eğitim durumu				
İlkokul-ortaokul	19 (21,8)	17 (28,3)	36 (24,5)	0,241
Lise-ön lisans	30 (34,5)	25 (41,7)	55 (37,4)	
Lisans ve üzeri	38 (43,7)	18 (30,0)	56 (38,1)	
Toplam	87 (100,0)	60 (100,0)	147 (100,0)	
Baba eğitim durumu				
İlkokul-ortaokul	10 (11,5)	15 (25,0)	25 (17,0)	<0,001
Lise-ön lisans	16 (18,4)	24 (40,0)	40 (27,2)	
Lisans ve üzeri	61 (70,2)	21 (35,0)	82 (55,8)	
Toplam	87 (100,0)	60 (100,0)	147 (100,0)	

Tablo 2- Evet/ hayır yanıtına sahip soruların binominal lojistik regresyonları (evet=1, hayır=0, simple-first, sınıf = 2 ve 5 simple-last olmak üzere), 2019-2020, İstanbul.

Bağımlı Değişkenler	Bağımsız Değişkenler	OR	OR (%95 CI)	p-değeri	Modelin açıklama yüzdesi
Tıp öğrencilerinin sağlık sosyolojisi dersi alması gerekir mi?	Sınıf	3,482	1,518 – 7,989	0,003	%81,0
	Sağlık sosyolojisi kavramını duymuş olma	3,195	1,289 – 7,938	0,012	
	Seçmeli sosyal bilimler dersi almış olma	3,550	1,485 – 8,487	0,004	
Sağlık sosyolojisi dersi kariyerinizde size fayda sağlar mı?	Sınıf	8,189	3,480 – 19,308	<0,001	%77,6
	Sağlık sosyolojisi kavramını duymuş olma	3,546	1,351 – 9,307	0,010	
	Seçmeli sosyal bilimler dersi almış olma	3,019	1,203 – 7,577	0,019	

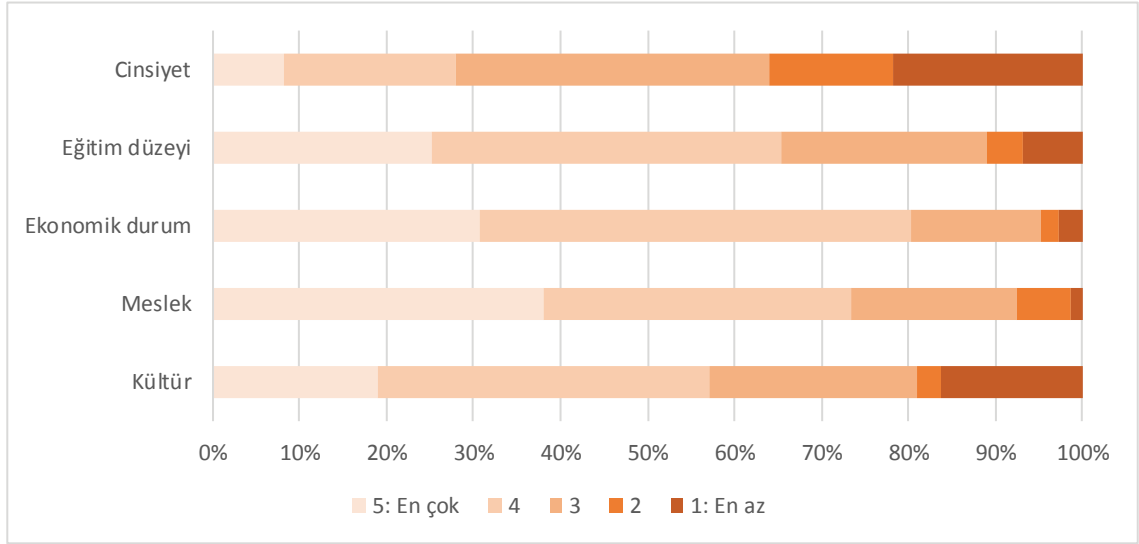
Tablo 2’deki binominal lojistik regresyon modellerinin kurulması Hosmer-Lemeshow testine göre uygun bulunmuştur (sırasıyla p=0,139 ve 0,844). Buna göre 2. sınıflar 5. sınıflara göre tıp öğrencilerinin sağlık sosyolojisi dersi alması gerektiğini yaklaşık 3,5 kat, bu derslerin kariyerlerine fayda sağlayacağını ise yaklaşık 8 kat daha fazla düşünmektedir.

Tıp öğrencilerinin sağlık sosyolojisi dersi alması gerekir mi sorusuna hayır cevabı verenler öğrencilerin %27,2 (n=40)’sini oluşturmaktadır. “Hayır” cevabı verenlerin yanıtlarının nedeni sorulduğunda %50 (n=20)’si nedenlerini açıklamıştır. Nedenlerini açıklayan 20 öğrencinin % 40 (n=8)’i Ders formatının davranış değişikliğine sebep olmaması, %25 (n=5)’i Tıbbi derslerin çok ağır olması, %10 (n=2)’u Ders verme biçimi hatalı (kuram ezberi), %10 (n=2)’u Sağlığa, doktora faydalı olmaz, %5 (n=1)’i Klinik içerikli dersler olmalı, %5 (n=1)’i Sadece ilgisi olan kişilere bu dersler verilmeli, %5 (n=1)’inde ise Eğitim süresi farklı olmalı (ilk yıl olmalı) şeklinde ifadeler görülmektedir. Sağlık sosyolojisi derslerinin kariyerlerine faydalı olacağını düşünen 98 (%66,7) öğrenci vardır. Bu öğrencilerden %75,5 (n=74)’i sosyal bilimler kariyerlerinde hangi açıdan faydalı olacağı konusunda açıklamalarda bulunmuştur. Bu 74 öğrenciden %32,4 (n=24)’ü iletişim, %27 (n=20)’si toplumsal perspektif, %12,1 (n=9)’i empati, %21,1 (n=9)’i bütüncül yaklaşım, %16,2 (n=12)’si eğitim kalitesi (seçmeli ders opsiyonu

gibi) ve iyi hekimlik becerilerinin (güven verme, tevazu, önyargılardan sıyrılma gibi) gelişmesi açısından faydalı olacağını düşündüğünü belirtmiştir.

Öğrenciler bireyin sağlığına en çok¹ etki eden faktörlerin sırasıyla ekonomik durumu, mesleği, eğitim düzeyi ve kültür seviyesi olduğunu, cinsiyetinin ise sağlık üzerine görece az etkisi bulunduğunu düşünmektedir (Şekil 1). “Sağlık sosyolojisi eğitimi kariyerime fayda sağlar” görüşünde olan öğrenciler, “kariyerime fayda sağlamaz” görüşündeki öğrencilere göre bireyin kültür ve eğitim düzeyinin bireyin sağlığına etkisi olduğunu daha çok düşünmektedir (sırasıyla p=0,000 ve 0,004). Ebeveynleri yüksek eğitim düzeyine sahip öğrenciler bireyin eğitim düzeyinin sağlığına etkili olduğunu ebeveynleri yüksek eğitim düzeyine sahip olmayan öğrencilere göre daha fazla düşünmektedir (anne ve baba sırasıyla p=0,002 ve 0,006). 2. sınıflar 5. sınıflara göre eğitim düzeyi (p=0,040) ve kültür seviyesinin (p=0,007); erkekler ise kadınlara göre eğitim düzeyinin (p=0,005) bireyin sağlığı üzerine etkisinin olduğunu daha çok düşünmektedir.

1 4 ve 5 puan verilen seçenekler en çok etki eden olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 1-Öğrencilerin sosyodemografik değişkenlerin (cinsiyet, eğitim düzeyi, ekonomik durum, meslek, kültür) bireyin sağlığına etki değeri ile ilgili düşünceleri, 2019-2020, İstanbul.

“Sizce iyi bir hekimde olması gereken özellikler nelerdir?” sorusuna toplam 147 öğrenciden 93 (%63,3)’ü iyi bir hekimin sahip olması gereken özellikler hakkında görüş bildirmiş olup; 93 öğrencinin %35,4 (n=33)’ü mesleki beceri, %27,9 (n=26)’u insani özellikler, %27,9 (n=26)’u iletişim ve %8,6 (n=8)’sı empati özelliklerine sahip olması gerektiğini ifade etmiştir.

Tartışma

Tıp eğitiminde birçok hastalığın etiyolojik faktörleri arasında genetik ve sosyal faktörlerin birlikte etkili olduğu belirtilmekte olup, tedavide genel kabul bütüncül yaklaşım (biyo-psiko-sosyal ve kültürel) üzerinde toplanmaktadır (4). Hekimlerin mesleki becerilerde bütüncül yaklaşım geliştirmeleri için tıp eğitiminde sosyal bilimler içerikleri önemlidir (8). Eğitimin etkin ve verimli olabilmesi için öğrencilerin eğitimin faydalı olacağına inanması dolayısıyla motive olması gerekmektedir (9). Eğitim bilimlerinde eğitimin etkinliğinde en önemli faktörlerden biri motivasyondur. Öğrencinin motivasyon kaynakları arasında ise; konu hakkında ön bilgi sahibi olunması, eğitim konusunun önemli bir konu olduğunun düşünülmesi, eğitimin mesleki hayatta kullanılacak olması gibi başlıklarda

sıralanabilir (10). Bu nedenle araştırmada öğrencilerin sağlık sosyolojisi kavramını duyma, sosyal bilimler ile ilgili bir ders alma, sağlık sosyolojisi dersini gerekli bulma, mesleğin icrasında sağlık sosyolojisi dersinin sağlama durumları üzerinden görüşleri alınmıştır.

Öğrencilerin Sağlık Sosyolojisi Dersine Yönelik Görüşleri

Anket formunu dolduran her beş öğrenciden birisi sağlık sosyolojisi kavramını duymuş ve daha önce sosyal bilimler içerikli bir ders almıştır (Tablo 1; sırasıyla %28,6 ve %22,4). Lise ve üniversitedeki sayısal dersler alan öğrencilerin sosyal konularda farkındalık düzeylerinin diğer öğrencilere göre daha az olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (11, 12). Tıp fakültesi öğrencilerinin orta öğretimde sayısal alan öğrencisi olmaları nedeniyle sosyal bilimler içerikli dersleri hiç görmedikleri ya da çok az gördükleri düşünülebilir. Ancak hastaya sadece biyolojik olarak değil sosyal ve psikolojik açıdan da bir bütün olarak değerlendirmeyi sağlayacak bir yaklaşımın gerekliliği nedeniyle Tıp fakültelerinde sosyal bilimler içerikli dersler artmaktadır. (13). Tıp fakültesi öğrencilerinin sosyal bilimler içerikli dersler almalarının önemi ile ilgili, “Doktorlara bir katkı sağlayacağını

düşünmüyorum.”, “Tıbbi eğitim önemli.” gibi ifadeleri psikososyal yaklaşımı hekimliğin klinik yönü kadar önemli görmediklerine dair bir algı olarak görülebilir. Tıp eğitiminin hekim adaylarını biyomedikal yönde şekillendirdiğine ve tıbbi eğitiminin içeriğine dair birçok tartışma mevcuttur (14, 15). Sağlık sosyolojisi derslerini gereksiz gören öğrencilerin bu şekilde düşünme nedenlerine bakıldığında, öğrencilerin bir dersin gerekli olduğunu düşünmelerine neden olan faktörlerin: dersin tıbbi uygulamada etkili olması, mesleki gelişim sağlaması gibi konular olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin derse yönelik motivasyonlarını etkileyen en önemli etkenlerden biri öğrencilerin, sağlık sosyolojisi özelinde sosyal içerikli dersleri sadece ezber dayanan, meslek yaşamlarında kullanmaları gerekmeyen dersler olarak algılamalarıdır. Sağlık sosyolojisini gereksiz gören öğrenciler (Tablo 2) “Zaten bir sürü aklımızda kalmayan dersimiz var.” söylemi ile aslında tıbbi derslerin ağırlığından söz ederken; “Dersi alan öğrenciler madde ve kuram ezberleyip dersten geçiyor.”, “Öğrenciler için sadece verilip geçilecek bir sınav olarak kalıyor.” “Sınavın ertesi günü ezberlenen her şey unutulmuş oluyor.” şeklinde ifadelerle de aslında sosyal içerikli derslerin ezber dayalı olmasından şikayette bulunmuşlardır. Sağlık sosyolojisi derslerini gereksiz gören öğrencilerin bu şekilde düşünme nedenlerine bakıldığında, öğrencilerin bir dersin gerekli olduğunu düşünmelerine neden olan faktörlerin: dersin tıbbi uygulamada etkili olması, mesleki gelişim sağlaması gibi konular olduğu söylenebilir. 2. sınıf öğrencilerinin tıp eğitiminde sağlık sosyolojisi dersi verilmesinin iş ve akademik kariyerlerine fayda sağlayacağını 5. sınıf öğrencilerine göre 8 kat daha fazla düşünmesi, sağlık sosyolojisine yönelik olumsuz fikirlerin gelişiminde klinik derslerin yoğunlaştığı eğitim dönemlerinde öğrencilerin bakış açılarının daha da medikalize olması ve derse yönelik motivasyonlarının zayıflamasının etkisi olduğu düşünülebilir. Buradan yola çıkarak öğrencilere verilen tıbbi ders yoğunluğunda bakış açılarının medikalize olmasının önüne geçilmesi gerektiği savunulabilir.

Sağlık sosyolojisi dersinin faydalı olacağını düşünen öğrenciler bu kavram ile ilgili fikri olan öğrencilerdir. Dolayısıyla konu hakkında bilgi sahibi olmaları öğrencilerin bakış açılarında farklılıklar meydana getiriyor olabilir. Örneğin öğrenciler, sağlık sosyolojisi dersinin sağlık ve hastalıkların toplumsal açıdan değerlendirilmesinde faydalı olacağına dair ifadeleri; “Hastaların hastalık durumunu toplumsal olarak algılayabilmeyi ve buradan yola çıkarak bu sorunların nedenini ve çözümünü sadece bireysel düzeyde değil toplumsal düzeyde açıklamayı sağlar”, “Toplumun nasıl ihtiyaçları olabileceği ve bunlara nasıl uzlaşıcı çözümler bulunacağı (sağlık sosyoloji dersinin faydasıdır)” şeklinde belirtmişlerdir. Sağlık ve hastalık her ne kadar biyolojik süreçleri akla getirirse de sağlık arayışı bir davranıştır ve sosyal bilimlerle ilintilidir. Hekimlerin toplumsal perspektif kazanmaları sağlık davranışlarını anlamlandırmak açısından çok önemlidir (16). Sosyal bilimlere yönelik farkındalığın bu perspektifi yakalayabilmek açısından önemli olduğu görülmektedir (13).

Sağlık sosyolojisi derslerinin kariyerlerinde faydalı olacağını düşünen 98 (%66,7) öğrenci olası faydaları “Çevresini anlayabilme ve çözümleme yeteneği kazandırır bu da bütüncül bakmayı kazandırır”, “Daha iyi bir doktor olmamızı sağlar”, “Doktorların hastaya ve topluma göre hareket edebilmesine olanak sağlayabilir”; “Hastalarda güven oluşturabilmek.”, “Anlaşmazlıkların ve sorunların büyük bir kısmı önlenir” şeklinde belirtmiştir. Bu faydaların genelde hasta hekim iletişimine yönelik kazanımlar olduğu görülmektedir.

Sağlık sosyolojisi kavramının “ne” olduğu hakkında fikir ve bilgi sahibi olan bir tıp fakültesi öğrencisinin bu dersin hekimlik mesleğine katacakları yönünde olumlu bir görüş sergileyebildiği görülmektedir. Buradan bakarak öğrencilerin biyomedikal yaklaşımdan bütüncül bir bakış açısına geçişlerinde sosyal içerikli derslerin farkındalığına yönelik aktivite ve derslerin artmasının faydalı olacağı düşünülebilir (17). Sağlık sosyolojisi dersinin mesleki açıdan faydalı olacağına dair görüşlerin 2.sınıf öğrencilerinin %82,8’inde, 5.sınıf öğrencilerinin

%43,3'ünde görülmektedir. Sağlık sosyolojisi dersinin mesleki açıdan faydalı olacağına dair olumlu görüşlerin 2.sınıf öğrencilerinde 5. sınıf öğrencilerinden daha yüksek görülmesi de öğrencilerin klinik dersleri almaya başlamasıyla biyomedikal bir yaklaşıma yönlendirilmiş olabilecekları yönündeki savunuyu güçlendirecek niteliktedir.

Öğrencilerin Sağlığın Sosyal Belirleyicilerine Dair Görüşleri

Araştırma anketinde sağlığın sosyal belirleyicilerine yönelik sorulan sorularda kültür ve eğitim sosyal faktörlerinin sağlıkla ilintili olduğunu düşünmeyen öğrenciler kariyerlerinde de sağlık sosyoloji dersinin etkisi olacağını daha az düşünmektedir. Bu sonuçlar, öğrencilerin yaklaşım farklılıklarının davranışsal, insani ve sosyal bilimlere yönelik farkındalıklarıyla bağlantılı olabileceğini düşündürmektedir. Bu bağlantının sağlık sosyolojisi derslerinde öğrencilere gösterilmesi öğrencilerin yaklaşımlarını ve motivasyonlarını olumlu yönde etkileyebilir. Öğrenciler sosyal belirleyicilerden ekonomik ve mesleki durumların bireyin sağlığına etki ettiği düşüncesini daha çok benimserken, özellikle cinsiyetin ve kültür düzeyinin belirleyici olmadığını düşünmektedir. Anne ve babası yüksek eğitim almış öğrenciler eğitim düzeyi faktörünün sağlığın belirleyicisi olduğunu daha çok düşünmektedir (p=0,001). Bu durum öğrencilerin bir konuda farkındalık geliştirmelerinin kendi yaşamlarında deneyimledikleri gerçeklere bağlı olabileceğini düşündürmektedir.

Öğrencilerin İyi Bir Hekimin Sahip Olması Gereken Özelliklerine Dair Fikirleri

Öğrenciler iyi bir hekimin tıbbi bilgi-beceri haricindeki özelliklerini “soft skills” olarak tanımlamışlardır. “Hard skills” teknik tıbbi becerilerin adlandırılabilmesi bir kavramken “soft skills” kavramını ise iletişim, ekip çalışması, liderlik, empati gibi toplumsal ve ölçülebilirliği zor olan becerileri ifade etmektedir (16)

Öğrenciler; iyi hekimin sahip olması gereken becerileri; iletişim, akademik yeterlilik, psikolojik dayanıklılık, toplumsal farkındalık,

insani değerler-etik, mesleki ilgi-klinik yetkinlik, sanat olarak belirtmişlerdir. Dünya Sağlık Örgütü Hekimliğinin 5 yıldızı olarak tanımlanabilecek öğeleri: hizmet sunucu, karar verici, iletişimci, yönetici ve toplum lideri olarak sıralamıştır (17). Görüldüğü üzere öğrenciler iyi bir hekimin yeterliliklerine dair önemli tıbbi kurumlarla paralel fikirler gütmektedir. Bu yeteneklerin, özellikle de iletişimin sosyal içerikli derslerle kazanılacağını düşünen öğrenciler, şu şekilde düşüncelerini ifade etmişlerdir: “Hastayla iletişimde, hastanın ruhsal durumunu anlamada faydası oldukça büyük. Anlaşmazlıkların ve sorunların büyük bir kısmı önlenir.”, “İnsanları anlamak, yönlendirmek (bir hekim olarak) ve onlarla doğru iletişim kurmakta faydalı olacaktır.”. İnsan ile iletişimi çok yoğun olan hekimliğin en önemli becerilerinden biri olan iletişim sosyal bir bilimdir.

Sonuç

Tıp fakültesi öğrencileri sağlık sosyolojisi dersinin genellikle hasta-hekim ilişkisinde yararlı olabileceği görüşündedirler. Sağlık sosyolojisi eğitiminin gerekmediğini düşünen öğrenciler ise sosyal bilimlerin tıptaki yerinden çok, derslerin verilmiş şekliyle ilgili sorunları vurgulamaktadır. Fakat öğrencilerin çoğu daha önce sağlık sosyolojisi kavramını duymadığı için bu yorumlara güvenilmeyebilir. Kuram ezberine dayalı eğitimlerin hekimlik uygulamasında faydalı olmadığını tecrübe etmeleri de bu eğitimi almanın gereksiz olduğu algısına neden olabilir. Bu açıdan bakıldığında Tıp eğitiminde ve mesleğin icrasında yadsınamaz yeri olan sosyal bilimlerin; Tıp eğitimi müfredatındaki sosyal bilimler eğitimlerinin sağlık perspektifinden verilmesi ve mesleki hayatta kullanılacağı alanların somut olarak gösterilebilmesi öğrencilerin farkındalığını ve motivasyonunu, dolayısıyla sosyal bilimlerin tıbbi alandaki faydasını arttıracaktır.

Kaynaklar

1. Aytaç, Ö. & Kurtuluş, M. Ç. (2016). Sağlık - Hastalığın Toplumsal Kökenleri ve Sağlık Sosyolojisi. *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 231-250.
2. Cuff, P. A. & Vanselow, N. (2004). *Improving Medical Education: Enhancing the Behavioral and Social Science Content of Medical School Curricula*. National Academies

Press, US. DOI: 10.17226/10956.

3. Dereboy, F., Güler, M., Erpek, S. & Şavk, Ö. (2001). Tıp Eğitiminde Tam Entegrasyona Doğru: Menderes Deneyimi. *Toplum ve Hekim Dergisi*, 16(3), 194-204.
4. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı. (2020). Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi-Ulusal Çekirdek Eğitim Programı-2020 Rehberi. Yüksek Öğretim Kurulu, Ankara.
5. Çelik, F. (2016). Tıp eğitiminde eksikliğin adı: Tıpta insan bilimleri. *SD (Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü) Dergisi*, (40), 10-11.
6. Vatansver, K., (2020). Tıp Eğitiminin Tarihçesi. *Toplum ve Hekim Dergisi*, 32(5), 352-370.
7. Dilekmen, M., & Şükrü, A. (2005). Öğrenmede Güdülenme. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 113-123.
8. Gamsızkan, Z. & Cangür, Ş., (2019). Tıp Fakültesi 3. Sınıf Öğrencilerinin Empatik Eğilim ve İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Jour Turk Fam Phy*, 10(2), 89-97.
9. Harden, R. M., Crosby, J. R., Davis, M.,H. & Friedman, M., (1999). *From Competency to Meta-Competency: A Model for the Specification of Learning Outcomes. Medical Teacher*, 21(6), 546-552.
10. Gürdoğan, A. (2012). Öğrencilerin Eğitimde Motivasyon Düzeyleri: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Ortaca Meslek Yüksekokulu Örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 149-165.
11. İncekara, S. & Tuna, M. (2010). Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevresel Konularla İlgili Bilgi Düzeylerinin Ölçülmesi: Çankırı İli Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 22, 168 – 182.
12. Dinç, E., Erdil, M. & Keçe, M. (2011). Uşak Üniversitesi Öğrencilerinin Tarihi ve Kültürel Eserler Hakkındaki İlgi ve Farkındalıklarının İncelenmesi, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 267-285.
13. Başer, A. (2017). Tıbbi Beşeri Bilimler. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 16(49), 49-59.
14. Ateş, E. & Set, T. (2019). Biyopsikososyal Yaklaşım. *Türkiye Klinikleri J Fam Med-Special Topics*, 8(2), 93-95.
15. Yıldız, M. & Gülpınar M, A. (2019). Tıp Eğitiminde İnsani Boyut ve Anlatı Tıbbının İmkânları. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 18(56), 123-137.
16. Iorio, S., Cilione M., Martini M., Tofani M. & Gazzaniga V. (2022). *Soft Skills Are Hard Skills—A Historical Perspective. Medicina*, 58, 1044.
17. World Health Organization. (1996). *Doctors for Health: a WHO Global Strategy for Changing Medical Education and Medical Practice for Health for all (No. WHO/HRH/96.1).*